

На правах рукопису

А Ф А Н А С Ї Є В
Володимир Вікторович

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ
ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ
В УКРАЇНІ**

Спеціальність 12.00.11—судоустрій; прокурорський нагляд;
адвокатура

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

347.96/99
343.163

Дисертація являє собою рукопис.

Робота виконана на кафедрі організації судових і правоохоронних органів Національної юридичної академії України.

Науковий керівник — заслужений діяч науки і техніки України, академік Академії правових наук України, доктор юридичних наук, професор Ю. М. Грошевої.

Офіційні опоненти:

— заслужений діяч науки і техніки України, член-кореспондент Академії правових наук України, доктор юридичних наук, професор М. П. Стефан; кандидат юридичних наук, доцент Ю. Є. Полянський.

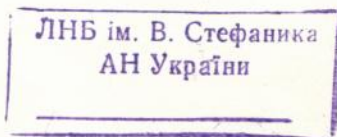
Провідна організація — Інститут держави і права Національної академії наук України.

Захист відбудеться « 4 » Вересня 1995 р. о 14 00 год.

на засіданні спеціалізованої вченої ради К 068.25.03 по присудженню наукового ступеня кандидата юридичних наук в Національній юридичній академії України (310024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77).

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національної юридичної академії України (310024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77).

Автореферат розіслано « 2 » Серпня _____ 1995 р.

Бчений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат юридичних наук, доцент

І. Є. МАРОЧКІН

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Аналіз практики діяльності правоохоронних органів в Україні свідчить про те, що на сучасному етапі виконання рішень і ухвал загальних судів, рішень арбітражних судів, рішень і постанов інших юрисдикційних органів є дуже актуальним. За чинним законодавством виконання судових постанов та постанов інших органів здійснюють майже завжди судові виконавці, діяльність яких недостатньо ефективна. Тому в проєкті Концепції судово-правової реформи в Україні (Урядовий кур'єр, 1995, 1 черв.) передбачається створення державної виконавчої служби в системі виконавчої влади як один із засобів підвищення ефективності виконання судових рішень.

До появи нових форм власності, економічної і соціальної розбудови в сфері виконання рішень істотних правових проблем не виникало. Панування державної власності, адміністративно-командна система управління економікою деякою мірою сприяли підтримці певного рівня господарської та виконавчої дисципліни.

В юридичній науці організації і процедури виконавчого провадження були присвячені окремі роботи (І. І. Богдан, Н. Б. Зейдер, В. В. Комаров, Л. Ф. Лесницька, Є. Г. Пушкар, О. М. Смедька, Н. А. Чечина, Д. М. Чечот, М. Й. Штефан, Б. М. Юрков та ін.). Автори праць з цієї проблематики звертали увагу в основному лише на окремі питання, що виникають на практиці. Дослідження природи правової діяльності органів виконання, їх місця в системі органів держави і принципів процедури їх діяльності в системі чинного законодавства були фрагментарними, що не могло не відбитися на ефективності і своєчасному виконанні судових рішень.

На сучасному етапі розвитку нашої держави ці проблеми набувають особливо актуального значення. По-перше, різноманітність форм власності обмежує широке втручання держави у всі сфери економічних відносин, а це породжує у певній частині господарюючих суб'єктів бажання уникнути виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів; по-друге, реальне і своєчасне виконання рішень усіх юрисдикційних органів саме судовими виконавцями зараз неможливо з точки зору як організації виконавчої служби, так і її нормативного, кадрового і матеріального забезпечення; по-третє, прийнята у нашій державі теорія розподілу державної влади на три гілки обумовлює необхідність переосмислення структурної побудови державного апарату, відповідності завдань функціонального призначення того чи іншого органу держави характеру тієї гілки влади, до якої його віднесено. З урахуванням висловленого уявляється неприйнятним знаходження служби виконання рішень у структурі судової влади.

Актуальність теми дисертації визначається і тим, що нормативна база організації і процедури виконання значною мірою застаріла і не відповідає нинішньому етапові розвитку нашого

суспільства. Тому при розробці вказаної вище проблеми дисертант керувався необхідністю теоретичного й практичного осмислення питань організації виконавчої служби, створення нормативної і матеріальної бази її діяльності.

Цілі і завдання дослідження. Основна мета дисертації полягає у з'ясуванні правової природи органів виконання і виконавчого провадження, співвідношення останнього з контрольною функцією суду. Тільки визнання за діяльністю по виконанню рішень статусу самостійного провадження, що має змістовну і формальну сторони, дозволить розглядати його як особливий вид державної діяльності, яка належить до виконавчої влади.

Ця мета визначила і завдання роботи, які полягають у дослідженні теоретичних і практичних аспектів виконання рішень не лише загальних та арбітражних судів, а й інших юрисдикційних органів і в розробленні на цій основі науково-практичних рекомендацій щодо визначення місця органів виконання в системі державного апарату, нормативного регулювання порядку їх діяльності та меж контрольної функції суду за дотримання закону, охорони прав та інтересів учасників виконавчого провадження, що є однією з умов підвищення його ефективності.

Виходячи з цього, дисертант вибрав **об'єктом** свого вивчення правове становище органів виконання, правові відносини, що формуються в процесі виконавчого провадження, а також систему принципів, що визначають нормативне регулювання цього виду провадження та його організаційні засади.

Методологічну основу дисертаційного дослідження складають положення теорії держави і права, державного права, галузевих юридичних наук цивільного права, цивільно-процесуального та кримінально-процесуального права, організації правоохоронних органів про предмет і метод правового регулювання процесуальних галузей права, про основні принципи процесуальної форми і правове становище учасників процесуальної діяльності.

Дослідження проблем організації органів виконання і порядку їх діяльності провадилося автором з використанням діалектичного методу з опорою на системний аналіз природи органів виконання і виконавчого провадження, структури виконання, співвідношення процесуальної форми і змісту виконавчої діяльності. Різномірно застосовувалися в дисертації і такі наукові методи, як історичний, порівняльно-правовий, метод статистичного аналізу та ін.

Джерелознавчу базу роботи склали праці в сфері як загальної теорії права (С. С. Алексєєв, В. М. Горшенєв, Р. О. Халфіна, І. Б. Шахов, та ін.), так і організації правоохоронних органів та процесуальних галузей права (С. М. Абрамов, М. Г. Авдюков, С. А. Альперт, М. І. Бажанов, І. І. Богдан, С. А. Голунський, Ю. М. Грошевой, Л. М. Давиденко, Т. М. Добровольська, І. А. Жеруоліс, П. П. Заворотько, В. С. Зеленецький, Б. І. Камінська, В. В. Комаров, С. В. Курильов, П. А. Лупінська, І. Є.

Марочкін, І. Д. Перлов, М. М. Полянський, Ю. Є. Полянський, В. К. Пучинський, Є. Г. Пушкар, А. Л. Ривлін, В. М. Савицький, А. К. Сергун, М. С. Строгович, В. І. Тертишников, М. С. Шикарян, М. Й. Штефан, В. М. Щеглов, А. М. Ширшиков, Б. М. Юрков та ін.). У дисертації використані також твори вчених-економістів, філософів, соціологів та представників інших галузей знання, які досліджували проблеми щодо теми роботи.

Нормативною базою дисертаційного дослідження послужили Конституція України, цивільно-процесуальне й кримінально-процесуальне законодавство України, а також Росії та інших республік СНД, проекти цивільно-процесуальних кодексів. Особливу увагу в дисертації здобув аналіз законодавчих актів, що визначають організацію і компетенцію загальних, арбітражних, третейських, товариських судів, прокуратури, нотаріату та адвокатури.

Емпірична основа дисертації. Теоретичні висновки та практичні рекомендації автора дисертаційного дослідження базуються на аналізові роботи по виконанню рішень загальних і арбітражних судів м. Харкова, Донецької, Запорізької, Полтавської та Харківської областей за 1989—1994 роки.

Дисертантом проведено низку узагальнень практики виконання рішень юрисдикційних органів в Україні з метою обґрунтування оптимальних змін в організації виконавчої служби і підвищення ефективності її діяльності.

При написанні дисертації автор використав свій досвід практичної роботи в судових органах, органах юстиції, а також у робочій групі Міністерства юстиції України по підготовці проектів законів.

На захист виносяться такі основні положення, що відповідають вимогам наукової новизни:

— робиться висновок про те, що норми права, які регулюють організацію і виконання рішень і ухвал загальних і арбітражних судів, інших юрисдикційних органів, є самостійним міжгалузевим правовим інститутом, регулюючим виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів, а виконавче провадження повинно розглядатися як самостійне, що складається з певних, властивих йому стадій (порушення виконавчого провадження, добровільного и примусового виконання и т. д.);

— обстоюється положення, згідно з яким процедурам виконавчого провадження притаманні основні й інтегративні властивості процесуальної форми. Аргументується висновок про те, що, оскільки виконавче провадження є особливим видом державної діяльності, його здійснення має бути покладено на виконавчу владу;

— в аспекті теми роботи обґрунтовується думка про доцільність доповнення висловленої в літературі класифікації рішень загальних і арбітражних судів, а також інших юрисдикційних органів на акти — підстави виконання і акти — підстави, що є виконавчими документами;

— акцентується увага на тому, що порушення виконавчого провадження можливе тільки при наявності фактичного складу (комплексу) юридичних фактів: підстав виконання, виконавчого документу, заяви уповноважених осіб, а у випадках, указаних у законі, — ініціативи суду чи іншого органу, який видав виконавчий документ;

— розроблена класифікація учасників виконавчого провадження за ознаками наявності юридичної зацікавленості (на осіб, які беруть участь у виконавчому провадженні, й осіб, які сприяють виконанню рішень), просліджено їх правовий стан;

— пропонується закріпити в законі таку систему термінів, притаманних виконавчому провадженню: за суб'єктами — процесуальні й службові; терміни, що забезпечують оперативність виконання, а також альтернативні терміни, тривалість яких визначається учасниками виконавчого провадження; терміни притягнення останніх до процесуальної чи адміністративної відповідальності за неналежне виконання ними процесуальних обов'язків або зловживання правом;

— обгрунтована думка про доцільність віднесення до загальних правил виконавчого провадження його принципів, місця виконання, обов'язковості стадії добровільного виконання, термінів і часу виконання, способів подолання перешкод у виконавчому провадженні (заходів виконавчого примусу), визначення затрат по виконанню, правових засобів захисту інтересів учасників виконавчого провадження;

— аргументується положення про необхідність закріплення в законі підстав участі і форм процесуальної діяльності прокурора та інших органів державного управління у виконавчому провадженні.

У роботі значна увага приділяється обгрунтуванню доцільності створення самостійної виконавчої служби в системі Міністерства юстиції України. Зокрема, цей висновок знаходить опору в тому, що становлення ринку, рівність усіх форм власності вимагають нових організаційно-правових форм виконання судових постанов і постанов інших юрисдикційних органів як інструмента більш ефективного забезпечення виконавчою владою обов'язковості і примусу виконання, в результаті чого підвищується не тільки ефективність діяльності юрисдикційних органів, а й авторитет усіх гілок влади.

На думку дисертанта, в законі повинна бути визначена трикільцева побудова органів державної виконавчої служби (відповідні управління Міністерства юстиції обласні управління юстиції, районні інспекції державної виконавчої служби) і встановлена компетенція кожної ділянки цієї системи. Компетенція повинна містити певну ієрархію організаційних, контрольних і процесуальних повноважень.

Закон про державну виконавчу службу повинен чітко закріпити правовий стан державних виконавців, заходи їх соціальної захи-

щеності, матеріальні стимули підвищення ефективності їх діяльності. Окремо в цьому законі слід передбачити підстави і порядок життя заходів виконавчого примусу, підстави і порядок оскарження дій і актів державного виконавця як у суд, так і у вищестоящий за порядком підлеглості орган. При цьому важливо суворо розмежовувати повноваження державного виконавця на порушення виконавчого провадження, повноваження, що забезпечують безпосередньо його діяльність по виконанню рішень, а також процедури й акти, що завершують виконавче провадження і порядок оскарження останніх зацікавленими особами.

Теоретичне і практичне значення дисертаційної роботи полягає насамперед у тому, що вона є першим комплексним дослідженням питань організації і процедури діяльності органів виконання рішень, проблем контролю за їх діяльністю і підвищення ефективності виконавчого провадження. Сформульовані в дисертації рекомендації і положення значно розширюють і поглиблюють знання з ряду проблем судоустрою та загальнопроцесуальних проблем.

Одержані в результаті дослідження висновки можуть бути використані в нормотворчій практиці при розробці проектів законів, Цивільного процесуального та Кримінального процесуального кодексів, а також при удосконаленні чинного законодавства про судоустрій, прокуратуру, адвокатуру та нотаріат.

Апробація і практична реалізація наукових результатів. Дана дисертація є підсумком багаторічної роботи автора по дослідженню проблем організації служби виконання рішень загальних та арбітражних судів, інших юрисдикційних органів. Одержані висновки дисертант використав при підготовці законопроектів «Про державну виконавчу службу», «Про виконавче провадження» та «Про визначення і виконання в Україні рішень іноземних судів» у складі робочої групи Міністерства юстиції України.

Положення, розроблені в дисертації, можуть бути використані і в навчальному процесі юридичних вузів, у системі підвищення кваліфікації працівників суду, юстиції, прокуратури та МВС. Результати цього наукового дослідження введені в навчальний процес Національної юридичної академії України та Курсів підвищення кваліфікації працівників юстиції, зокрема, при проведенні занять з судовими виконавцями. Матеріали дисертаційної роботи і дані власних соціологічних досліджень використовуються автором при підготовці й проведенні оперативних нарад і семінарів суддів, судових виконавців і нотаріусів.

Положення і висновки дисертаційного дослідження доповідалися на науково-практичних конференціях та нарадах у Міністерстві юстиції України та в Національній юридичній академії України у 1992—1995 рр., зокрема, на перших і третіх політологічних читаннях, Всеукраїнському науково-практичному семінарі «Судово-правова реформа: проблеми господарського судочинства».

Теоретичні положення і практичні рекомендації, запроваджені дослідником, опубліковані в семи статтях в республіканських правових журналах і збірниках наукових праць.

Дисертаційна робота складається з вступу, трьох глав, об'єднуючих вісім параграфів, висновку та списку використаної літератури.

ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовується актуальність теми дисертаційного дослідження, визначаються його цілі й завдання, методологічні, нормативні й емпіричні основи, формулюються положення, які виносяться на захист.

Глава I «Загальні питання виконавчого провадження (законодавство і практика)» присвячена загальній проблемі правової суті механізму виконавчого провадження.

Характеризуючи норми, регулюючі виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів як окремий міжгалузевий інститут, суть якого визначається не тільки нормами процесуального законодавства, а й законодавства про судоустрій, дисертант дискутує з думкою вчених, які розглядають виконання рішень лише як стадію певного виду судочинства (І. Д. Перлов, М. С. Строгович, М. С. Шикарян та ін.) і приводить аргументи, що обґрунтовують доцільність розгляду цього провадження як самостійний вид процесуальної діяльності.

Аналіз позицій вчених щодо суті процесуальної форми в галузі загальної теорії права (В. М. Горшеньов), цивільного процесу (В. В. Қомаров, В. І. Тертишников, Н. А. Чечина, К. С. Юдельсон), кримінального процесу (С. А. Голунський, М. М. Полянський, М. С. Строгович) дозволяє зробити висновок про те, що процесуальну форму виконання рішень слід розглядати не тільки як передбачений законом порядок виконавчої діяльності або сукупність умов чи процедурних вимог, але й в аспекті реалізації цього порядку в конкретній діяльності суду й органу виконання по застосуванню норм права. У дисертації просліджується особливість відбиття загальної структури процесуальної форми і її властивостей відносно діяльності по виконанню рішень, що дозволяє розглядати виконання рішень як окремий вид провадження, який складається із стадій. Метою виконавчого провадження є реалізація постанов судових та інших юрисдикційних органів, у яких міститься владне рішення про захист суб'єктивних прав та інтересів, що охороняються законом.

Критично осмислюючи висловлені в юридичній літературі позиції про підстави виконання (В. П. Воложанін, І. Н. Колядко, О. М. Смецька та ін.), дослідник уточнює це поняття й обґрунтовує класифікацію підстав виконання відповідних рішень. Разом з тим у роботі підкреслюється, що для порушення виконавчого провадження недостатньо наявності тільки підстави виконання, а

необхідні й виконавчі документи, процесуальна ініціатива й виконання процесуального обов'язку органом виконання. У цьому зв'язку визначається коло органів і осіб, які мають право порушити виконавче провадження, висвітлюється специфіка їх процесуального стану в цьому виді державної діяльності, і на цій основі автор висловлює рекомендації щодо уточнення ст. 350 ЦПК України (далі — ЦПК).

За наявності юридичної зацікавленості пропонується розподіл цих осіб на тих, хто бере участь у виконавчому провадженні, і на осіб, які сприяють виконавчій діяльності, визначається склад даних учасників процесуальної діяльності і висловлюються пропозиції про доцільність закріплення в законодавстві прав, обов'язків та мір відповідальності цих осіб.

У дисертації підкреслюється, що дотримання термінів у виконавчому провадженні є найважливішою умовою його ефективності, і пропонується класифікувати ці терміни: за суб'єктами (учасниками) цієї діяльності — процесуальні і службові; терміни, що забезпечують оперативність виконання, а також альтернативні терміни, тривалість яких визначається учасниками виконавчого провадження; терміни притягнення останніх до процесуальної й адміністративної відповідальності за неналежне виконання ними процесуальних обов'язків або за зловживання правом. Так, доцільно встановити тривалість службових термінів: ст. 361 ЦПК — термін на добровільне виконання судових рішень, ст. 362 ЦПК — термін нажиття заходів примусового виконання, процесуальних термінів: ст. 359 ЦПК — термін виконавчої давності, ст. 360 ЦПК — термін подачі оскарження; термінів, що забезпечують оперативність виконання: ст. 373 ЦПК — термін на оскарження дій судових виконавців, ст. 388 ЦПК — термін переоцінки майна; альтернативних термінів — ст. 361 ЦПК; термінів притягнення до відповідальності: ст. 397 ЦПК — термін на внесення покупної суми при публічних торгах жилого будинку.

В юридичній літературі, законодавстві й виконавчій практиці немає єдиного підходу до визначення загальних правил виконавчого провадження. Вивчення з цього питання позицій Р. Є. Гукасян, Л. Ф. Лесницької, О. М. Смецької, В. І. Тertiшнікова, Л. В. Філатова, М. К. Юкова приводить автора до висновку, що до загальних правил виконавчого провадження слід відносити його принципи, місце виконання, терміни і час виконання, обов'язковість стадії добровільного виконання, заходи, що забезпечують примусове виконання в широкому сенсі, правові засоби захисту інтересів учасників виконавчого провадження, включаючи їх право на оскарження дій і актів посадових осіб та органів, що виконують рішення, визначення витрат по виконанню. При цьому підкреслюється, що скарги на недотримання державними виконавцями вимог, встановлених законом, і процедури виконавчого провадження приносяться зацікавленими особами, юридичними й фізичними особами в суд.

У дисертації розглядаються типові помилки, що мають місце в даному виді державної діяльності і пропонуються рекомендації як організаційного, так і нормативного характеру, а також заходи щодо їх усунення. Нормативними засобами, які підвищують ефективність виконавчого провадження, міг би бути інститут відкладення виконання, а також зміни положень, що містяться в ст. 366, 367, 368 ЦПК України.

У Главі II «Правове регулювання організації виконання рішень» розкривається зміст поняття «реалізація рішень» і однієї з найважливіших форм організації — примусового виконання рішень судових та інших юрисдикційних органів. У дисертації накреслене коло проблем, виникаючих у практиці виконання рішень суду та інших органів адміністративної юрисдикції. Приводяться додаткові аргументи про доцільність організації адміністративної юстиції в Україні.

За чинним законодавством до органів, на які покладено виконання рішень суду та інших юрисдикційних органів, належать судові виконавці у межах своєї компетенції, фінансові органи, виконкоми місцевих Рад народних депутатів, органи внутрішніх справ, різні органи державного нагляду, виборчої комісії і т. д.

Узагальнення практики діяльності цих органів по виконанню прийнятих рішень свідчить про відсутність єдиних позитивних вимог до виконавчих процедур, що не тільки негативно відбивається на ефективності діяльності цих органів, а й часто призводить до порушення прав громадян і юридичних осіб та їх законних інтересів.

Найважливішим органом виконання є судовий виконавець. У дисертації значна увага приділяється його організаційному і процесуальному статусу, а також негативним сторонам у його діяльності. Автор критикує погляди деяких науковців на судового виконавця як на судовий орган (М. К. Юков) або посадову особу суду (В. К. Пучинський).

Кризові явища в соціально-економічному житті обумовлені певною мірою і недосконалістю правового регулювання економічних і соціальних процесів. Недосконалість законодавства негативно відбивається і в сфері правозастосовчої діяльності, в тому числі і в діяльності по виконанню судових та інших юрисдикційних органів. На даний час судові виконавці, будучи посадовими особами загальних судів, виконують не тільки рішення останніх, але й рішення арбітражних, товариських і третейських судів, комісій з трудових спорів, постанови прокурора про виселення громадян в адміністративному порядку, виконавчі надписи нотаріусів та ін. (ст. 349 ЦПК). Виходить, що суди здійснюють правосуддя, виконують свої рішення і рішення цілої низки державних органів і органів громадської юрисдикції. Однак ст. 2 ЦПК виконання рішень не відносить до завдань цивільного судочинства. Як показує вивчення практики виконання рішень загальних і особливо арбітражних судів, у сучасних умовах забезпечити реальне і своє-

часне виконання рішень судові виконавці не в змозі. На це звертали увагу Д. М. Притика і М. І. Хандурін.

Різке зниження якості виконання рішень не тільки підриває авторитет судів та інших юрисдикційних органів, а й вносить дезорганізацію в роботу господарюючих суб'єктів. Тому автор пропонує законодавчо врегулювати питання про створення самостійної виконавчої служби в структурі виконавчої влади. У дисертації наводяться й інші аргументи (історичний аналіз розвитку служби виконання в імператорській Росії, розгляд і вияснення функцій суду як органу судової влади у правовій державі та ін.), на користь даного висновку. Набувши статусу сильної і незалежної, державна служба забезпечить реальну взаємодію і баланс усіх гілок влади у досліджуваній сфері, сприятиме підвищенню їх авторитету, обов'язковості і примусу виконавчого провадження, оскільки невиконання рішень часто породжує правовий нігілізм, атмосферу безкарності і всюдозволеності. Створення самостійної виконавчої служби не тільки не обтяжить державний бюджет, але за умови її ефективної роботи забезпечить його значне поповнення за рахунок реального і своєчасного виконання рішень по відшкодуванню збитків та по інших стягненнях у доход держави, своєчасного конфіскування майна і т. д.

У дисертації підкреслюється, що створення самостійної виконавчої служби позитивно вплинуло б на вдосконалення нормативної основи виконавчого провадження, бо вони, як показано в роботі, значною мірою застаріла і не відповідає соціально-економічним реаліям в Україні. Неналежним є і правове регулювання соціального і кадрового забезпечення служби виконання рішень.

Дисертантом накреслені напрямки нормативного регулювання організації і порядку діяльності державної виконавчої служби. Основним законом, який визначає організацію, правові основи діяльності державної виконавчої служби, її завдання, правовий стан державних виконавців, гарантії законності їх діяльності, їх соціальну захищеність, має стати закон України «Про державну виконавчу службу». Структура цієї служби уявляється такою. Керівництво нижчестоящими підрозділами здійснює відповідне управління Міністерства юстиції України через виконавчі служби або інспекції при управліннях юстиції в областях. Основна ланка державної виконавчої служби — районна виконавча служба (начальник служби і державні виконавці).

У дисертаційній роботі визначена компетенція усіх структурних підрозділів державної виконавчої служби. Так, за відповідним управлінням Міністерства юстиції слід закріпити такі функції: організаційне та методичне керівництво; контроль за діяльністю державних виконавців, їх матеріально-технічним забезпеченням; підвищення кваліфікації працівників цієї служби; узагальнення практики і ведення статистики. Управління юстиції в областях наділяються; організаційними повноваженнями (засну-

вання, організація районних служб, призначення і звільнення начальників служб і державних виконавців, заохочення державних виконавців і накладення на них стягнень); контрольними повноваженнями (контроль за виконанням рішень, розгляд скарг на непроцесуальні дії державних виконавців та ін.); повноваженнями по підвищенню їх кваліфікації і якості роботи (узагальнення практики, проведення нарад, стажування, атестація державних виконавців). Начальник районної державної служби повинен мати: організаційні повноваження (розподіл справ, організація діловодства і взаємодія з іншими відомствами); контрольні повноваження (контроль за діяльністю державних виконавців, перевірка правильності прийняття і перерахування грошових сум, зберігання і реалізації майна, розгляд скарг та ін.); повноваженнями по підвищенню якості роботи виконавців (узагальнення досвіду роботи, інструктивні наради); повноваженнями по матеріально-технічному забезпеченню (порушує відповідні питання перед управлінням юстиції та органами влади і місцевого самоврядування); процесуальними повноваженнями (безпосередньо виконує рішення, затверджує акти про виконання державними виконавцями відповідних рішень). Для державного виконавця доцільно передбачити присвоєння рангів державного виконавця, форменний одяг. У вказаному законі слід закріпити правила про страхування державних виконавців, їх матеріальне забезпечення і матеріальну зацікавленість у результатах виконання.

У роботі особливо підкреслюється, що процесуальна компетенція державних виконавців складається з трьох груп повноважень: по порушенню виконавчого провадження, його просуванню та формах завершення виконавчого провадження. Розкривається правовий зміст цих повноважень.

У главі III «Проблеми контролю і підвищення ефективності виконавчого провадження» дисертант аналізує філософські, соціологічні і юридичні аспекти про природу і поняття контролю. У роботах вчених (В. Г. Афанасьєв, І. Л. Бачило, М. М. Волпенко, В. М. Горшенєв, Н. В. Селівон, В. А. Юсупов та ін.) суть контролю вбачається в тому, що суб'єкт управління провадить облік і перевірку того, як керований ним об'єкт виконує його розпорядження. Виходячи з цього автор дослідження розглядає контроль у процесуально-юридичному аспекті як одну з основних вимог підтримки режиму законності в діяльності органів виконання рішень суду та інших юрисдикційних органів. Цьому служать такі особливості контролю, як його безпосередність, оперативність, дієвість, особливості процесуальної форми його здійснення та ін. У залежності від правових засобів впливу контролю на правову відносину, що виникають у виконавчому провадженні, необхідно розрізняти такі його функції: коригування, профілактика правопорушень і правоохорона. Дисертантом обстоюється думка про необхідність розрізняти зовнішній і внутрішній контроль у виконавчому провадженні. Зовнішній контроль, недоліки якого в ро-

боті підлягають аналізу, за чинним законодавством здійснюється головами судів і судьями, виходячи з функцій суду як носія судової влади. Зовнішній контроль за цим видом діяльності повинен бути покладений на управління юстиції в областях. Внутрішній контроль — це контроль за діями судового виконавця у процесі виконавчого провадження. Тут доцільно виділити три групи норм, а саме: норми, регламентуючі контроль у виконавчому провадженні й забезпечуючі його ефективність; норми, регламентуючі процедурний порядок форм контролю; норми, що визначають предмет контрольної діяльності. У роботі намічені нормативні перспективи їх подальшого розвитку.

У дисертації розроблені методичні рекомендації по здійсненню контролю у виконавчому провадженні, що містять такі блоки контрольної діяльності: 1) завдання і цілі контролю (встановлення відповідності результатів фактичного виконання цілям виконавчого провадження, юридична оцінка діяльності державного виконавця, прийняття відповідного рішення); 2) обсяг і зміст контрольної діяльності за виконанням (провадження по контролю за виконанням і провадження по контролю за забезпеченням прав і законних інтересів учасників виконання); 3) конструктивізм контрольної діяльності, тобто контроль як умова ефективної діяльності державного виконавця, суворого дотримання ним вимог закону; 4) прогностична форма контролю, тобто його можливість у виявленні прогалин нормативного регулювання виконавчого провадження.

Аналіз висловлених у літературі поглядів щодо ефективності й оптимальності виконавчого провадження приводить дисертанта до висновку, що ефективність виконавчого провадження пов'язана з досягненням його цілей, а оптимальність містить у собі крім того й організаційний рівень (завершеність системи органів виконання, повнота й безпрогалинність нормативного регулювання їх діяльності). Оптимальність виконавчого провадження містить також і такі елементи: соціальні потреби в обов'язковості виконання рішень; терміни у виконавчому провадженні; відповідність суспільно корисної мети цілям конкретного виконавчого провадження з урахуванням існуючих кадрових, грошових, технічних та інформаційних ресурсів. У зв'язку з цим пропонується система заходів організаційного характеру, спрямована на підвищення ефективності й оптимальності організації виконавчої служби.

У дисертації висловлюється думка про введення окремої статистичної звітності по виконавчому провадженню і обгрутовується її структура.

Особлива увага в роботі приділяється проблемі нормування праці державних виконавців, правильного визначення їх штатної чисельності, оцінки результатів їх праці. Розроблена методика професійного відбору кандидатів на посаду державного виконавця.

На основі вивчення практики діяльності судової виконавчої служби автор висловлює рекомендації щодо вдосконалення методики виконання, щодо видів виконавчого провадження і тактики організації і проведення окремих виконавських дій. Запропоновані методичні і тактичні рекомендації повинні забезпечити: оптимальність вибору організації процесуальних засобів виконання; правильність визначення кола учасників виконавчого провадження; своєчасність дій по виконанню; результативність дій по виконанню рішень і ухвал судів і постанов інших юрисдикційних органів.

Значне місце в дисертації приділяється питанням процесуальних гарантій у діяльності державних виконавців, до яких належать: а) процесуальні засоби, надані законом організації виконання; б) умови, в яких він здійснює свою діяльність; в) процесуальні заходи, що забезпечують особам, які беруть участь у виконавчому провадженні, охорону їх прав та законних інтересів, у тому числі й на принесення скарг в судові й у вищестоящі у порядку підлеглості органи державної виконавчої служби.

Основні положення дисертації опубліковані в роботах:

1. Судебная реформа: пути ее реализации //Юрид. наука и проблемы формирования демократического правового государства Украина: Темат. сб. науч. трудов.—К.: Ин-т. систем. исследований образования Украины, 1993.—0,3 друк. арк. (в соавт.).

2. Судебная власть в политической системе общества //Перші Харківські політологічні читання: Зб. коротких тез допов. і наук. повідомлень—Харків: УЮА, 1993.—0,15 друк. арк.

3. Щодо регулювання виконавчого провадження //Право України.—1994.—№ 9.—0,3 друк. арк.

4. Виконавство — виконавчій владі (або як реанімувати інститут судового виконання) //Право України.—1994.—№ 10.—0,3 друк. арк.

5. Организация работы следователя по обеспечению взыскания материального ущерба, причиненного преступлением //Актуальн. пробл. становления государственности в Украине: Кратк. тез. докл. и науч. сооб.—Харьков: УГЮА, 1995.—0,2 друк. арк.

6. Исполнение решений арбитражных судов //Судово-правова реформа: Проблеми господарського судочинства: Всеукр. наук.-практ. семінар. — Харків: НЮАУ, 1995.—0,2 друк. арк.

7. Исполнительная власть и стабильность гражданского общества //Треті Харківські політологічні читання: Зб. коротких тез допов. і наук. повідомлень. — Харків: УДЮА, 1995.—0,4 друк. арк.

APHANASIJEV VLADIMIR VICTOROVICH
«ORGANIZATION AND LAW PROBLEMS OF THE EXECUTION
IN UKRAINE»

The thesis in the form of a manuscript is presented for a candidate's of law degree in the field 12.00.11 — court system; procuratorial supervision; the bar. The national Law Academy of Ukraine Kharkov 1995. The problems and organization of the organs, executing courts decisions, and the decrees of some other jurisdictional organs, their position and function in the system of state organs, the procedure of their activities and the control over the execution of these decisions and the rise of the effectiveness of the process of execution are analyzed in this thesis. The proposal on adoption of «The Law on the state executive service in Ukraine» and «The Law on Execution in Ukraine is substantiated by the author».

АФАНАСЬЕВ ВЛАДИМИР ВИКТОРОВИЧ
«ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВЫЕ ПРОБЛЕМЫ
ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО ПРОИЗВОДСТВА В УКРАИНЕ»

Диссертация в виде рукописи на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.11. — судостроительству; прокурорский надзор; адвокатура. Национальная юридическая академия Украины. Харьков. 1995 г. Исследуются проблемы организации органов исполнения судебных решений и постановлений других юрисдикционных органов, их места и функции в системе государственных органов, процедуры их деятельности, контроля за исполнением решений и повышения эффективности исполнительного производства. Обосновывается предложение о принятии Законов Украины «О государственной исполнительной службе» и «Об исполнительном производстве».

Ключові слова: виконавче провадження, виконання судових рішень і постанов юрисдикційних органів, функції державних виконавців, контроль, організація системи органів державної виконавчої служби.

Основні положення дисертації опубліковані в роботах:

1. Судебна реформа: питання реалізації. // *Вісник науки і практики формування державно-судової адвокатури України*. Том 26, кн. 4. Харків — Х. 1994. Систематизаційна організація України. 1994. — 0,1 арк. (за редакцією)

2. Судебна власть в політичній системі України. // *Третья Харківська політологічна конференція*. 30. Актів та доп. 2. Наук. публікації. — Харків. УДЮА. 1993. — 0,1 арк.

3. Шлях розвитку виконавчої служби. // *Журнал Українського права*. — 1994. — № 7. — 0,2 арк.

4. Виконавча служба: місце і роль. // *Вісник науки і практики формування державно-судової адвокатури України*. Харків. — 1994. — № 10. — 0,2 арк.

5. Організація роботи виконавців по оформленню виконавчих матеріальних єдиної державної реєстрації. // *Актуальні проблеми становлення виконавчої служби в Україні*. Київ. Наук. думка. 1994. — 0,1 арк. УДЮА. 1995. — 0,2 арк.

6. Матеріальна відповідальність органів // *Судова реформа в Україні*. Проблеми становлення виконавчої служби. Вступ. наук. праці. Харків. НЮАУ. 1995. — 0,2 арк.

7. Исполнительная власть в становлении гражданского общества. // *Третья Харківська політологічна конференція*. 30. Актів та доп. 2. Наук. публікації. — Харків. УДЮА. 1995. — 0,4 арк.

Відповідальний за випуск: доц. Сибільова Н. В.

Сдано в набір 20.05.95. Підписано в печать 19.07.95.
Формат 60×90^{1/16}. Бумага тип. № 2. Печать високая.
Усл. печ. л. 1,0. Зак. 1007. Тираж 100.

Харьк. тип. № 13, ул. Артема, 44.

AB 32.751

AB 32.751